

مباحثی از

مدیریت اسلامی

دکتر جلیل بهارستان

عضو هیأت علمی دانشگاه یزد

بهارستان، جلیل، ۱۳۱۶
مباحثی از مدیریت اسلامی / جلیل بهارستان. - قم: ریحانه الرسول، ۱۳۸۷.
ص: ۴۶۸

ISBN : ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۰۰۹ - ۴۹ - ۱

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه: ص ۴۴۹ - ۴۶۰
۱. مدیریت (اسلام). الف. عنوان.
۲ م ۹ ب ۶۷ / ۲۳۲ BP

۲۹۷ / ۶۵۸

تقدیم به:

آنان که بعد از مطالعه، برای
این حقیر خلق و فقیر حق
غفران و رحمت الهی طلب
نمایند.

نگارنده

مباحثی از مدیریت اسلامی

دکتر جلیل بهارستان
ناشر: ریحانه الرسول
نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۷
لیتوگرافی: تیزهوش
چاپ: زیتون
صحافی: بیروت
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
قیمت: ۶۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۰۰۹ - ۴۹ - ۱

فهرست مطالب

۹ مقدمه
۱۰ مختصری از زندگی نامه دکتر جلیل بهارستان
۱۳ پیشگفتار
	فصل اول - مبادی مدیریت اسلامی:
۲۰ سابقه مدیریت اسلامی
۲۸ ضرورت مدیریت اسلامی
۳۴ مفهوم مدیریت اسلامی
۴۰ هدف مدیریت اسلامی
۶۰ ماهیت مدیریت اسلامی
۶۷ چکیده فصل اول
	فصل دوم - مبانی مدیریت اسلامی:
۷۱ مقدمه
۷۳ الف - رفتار انسان
۷۸ ب - منشأ رفتار مدیران اسلامی
۱۰۱ ج - معرفی انسان از دیدگاه اسلام
۱۲۹ د - معرفی سازمان با تأکید بر امت و سازمان اسلامی سازمان خانواده
۱۸۸ هـ - اصول مدیریت اسلامی
۲۶۴ چکیده فصل دوم

فصل سوم - وظایف و خصایص مدیران اسلامی

الف - وظایف مدیران اسلامی.....	۲۷۰
ب - خصایص مدیران اسلامی.....	۲۷۳
چکیده فصل سوم.....	۴۰۶
فصل چهارم - مقایسه مدیریت اسلامی و مدیریت متداول	
الف - تفاوت مبادی مدیریت اسلامی و مدیریت متداول.....	۴۱۳
ب - تفاوت مبانی مدیریت اسلامی و مدیریت متداول.....	۴۲۴
ج - تفاوت در وظایف و خصایص مدیران.....	۴۴۰
چکیده فصل چهارم.....	۴۵۰
منابع و مأخذ.....	۴۵۷

مقدمه

استاد وارسته «دکتر جلیل بهارستان» از شخصیت های برجسته علمی و فرهنگی استان یزد است که با توجه به سوابق درخشان علمی، فرهنگی، اجتماعی و تجربه اندوزی که به واسطه تربیت و رشد صدها دانش آموخته در رشته های علوم انسانی، به ویژه علوم مدیریت و عشق به اهل بیت علیهم السلام، به دست آورده، تاکنون موفق به ارائه نظریات مستدل علمی، مبتنی بر دانش امروزی گردیده است. خوشبختانه ایشان این نظریات را همراه با تجزیه و تحلیل آرای بزرگان علم تعلیم و تربیت در دنیا و تطبیق آن با علوم اسلامی در قالب کتاب حاضر ارائه نموده است.

این کتاب، دستاورد چندین دهه تأمل، تدبّر، تحقیق و تدریس در حوزه های مختلف دانش مدیریت و از جمله مدیریت اسلامی است که با ارائه نکات ابتکاری، نغز و شیوه های جدید مدیریت توأم گشته است و بی گمان می تواند چراغی روشن برای دانش آموختگان نظام روشمند تعلیم و تربیت اسلامی باشد. استاد این کتاب را در ایام شهادت حضرت زهرا (س)، آغاز نموده و در زادروز ولادتش به پایان رسانده اند که برای ایشان عمری پر برکت آرزو می نماییم تا بتوانند هم چنان درس آموز نسل امروز و فردای کشور باشند و به عنوان شاگرد، این بیت حافظ را به ساحت مقدّسشان تقدیم می دارم:

آن که پر نقش زد این دایره مینایی

کسی ندانست که در گردش پرگار چه کرد

جزاک الله خیرا

یزد - بنیاد فرهنگی، پژوهشی ریحانه الرسول

دانشگاه دعوت شد، ولی ترجیح داد به وطن بازگشته، به دانشجویان ایرانی و هموطن خود، خدمت کند.

پس از بازگشت، در سال ۱۳۵۵، به عنوان نماینده دانشگاه تربیت معلّم تهران جهت راه اندازی دانشسرای عالی یزد، راهی زادگاه خود شد و به معاونت دانشسرای عالی یزد منصوب گردید. سپس مدیریت گروه علوم تربیتی را بر عهده گرفت و پس از ادغام دانشگاه تربیت معلّم یزد با دانشگاه یزد، به مدت ده سال ریاست مجتمع علوم انسانی دانشگاه یزد با او بود.

وی بالغ بر پنجاه سال، در کسوت معلّمی و استادی به خدمت همراه با اخلاص و جدّیت اشتغال داشت که ۲۰ سال آن در آموزش و پرورش یزد و ۳۴ سال در آموزش عالی به ترتیب، در دانشگاه تربیت معلّم تهران، دانشسرای عالی زاهدان، دانشسرای عالی یزد، دانشگاه تربیت معلّم یزد و دانشگاه یزد سپری شده است. وی در این مدت، بالغ بر ده هزار ساعت تدریس نموده و افتخار تعلیم و تربیت نزدیک به سی هزار دانش آموز و دانشجو در پرونده موقّعیّت های او موجود است.

فعالیت پژوهشی آقای دکتر جلیل بهارستان عبارتند از: تألیف کتاب هایی در زمینه مدیریت عمومی، مدیریت آموزشی و مدیریت اسلامی و نیز نگارش ده ها مقاله علمی پژوهشی و علمی ترویجی در مجلّات علمی، پژوهشی و ترویجی ایران، در همین زمینه های تخصصی و نیز راهنمایی بیش از ۲۰۰ پروژه و پایان نامه کارشناسی و بیش از ۲۰۰ پایان نامه کارشناسی ارشد.

ایشان در سال ۱۳۷۹ به عنوان عضو هیأت علمی برجسته دانشگاه یزد و در سال ۱۳۸۱ به عنوان شخصیت علمی - فرهنگی نمونه استان یزد انتخاب شده است. در کارنامه او، عضویت در شورای آموزش و پرورش استان یزد، شورای برنامه ریزی فرهنگ عمومی، شورای آموزشی و پژوهشی مرکز آموزش مدیریت دولتی، شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی، شورای پژوهشی سازمان فنی و حرفه ای و شورای جوانان صدا و سیما مرکز یزد دیده می شود.

آقای دکتر بهارستان هم چنین کارگاه های آموزشی متعدّدی را در دانشگاه های مختلف ایران در مورد روش تدریس و روش ارزیابی اجرا نموده است و نیز سخنرانی های فراوانی در سمینارهای مختلف آموزشی، همایش ها و

مختصری از زندگی‌نامه دکتر جلیل بهارستان^۱

شد آموزگاری از آن پیشه‌ام

که بهبود خلق است اندیشه‌ام

در خانواده مذهبی و مؤمن حاج محمّد بهارستان که همسری آموزگار از خاندان محترم کرمانشاهی در کنارش بود، در هفتم تیرماه ۱۳۱۶، فرزندی به دنیا پا نهاد که نامش را «جلیل» نهادند. وی تحت ارشاد مادرش که معلّم و بعدها مدیر مدارس اسلامی علوی در یزد بود، با مبانی اعتقادی اسلام و دروس قرآن آشنا شد. جلیل بهارستان تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در یزد گذراند و سپس برای پیگیری تحصیلات عالیه، راهی «دانشگاه تربیت معلّم تهران» شد. دوره های کارشناسی آموزش ابتدایی (۱۳۴۸) و کارشناسی ارشد راهنمایی و مشاوره (۱۳۵۳) را در همان دانشگاه گذراند و چون دانشجوی ممتاز کارشناسی ارشد بود، بنا به درخواست رئیس دانشگاه تربیت معلّم تهران از وزارت آموزش و پرورش، به آن دانشگاه منتقل گردید.

استادان وی عبارت بودند از: جلال آل احمد، دکتر عیسی صدیق، دکتر محمّدحسین هشیار و دکتر محمود هومن. وی پس از چند سال تدریس، بنا بر مقرّرات دانشگاهی، سهمیه بورسیه تحصیلی در دانشگاه های آمریکا را به دست آورد و در دانشگاه پاسیفیک کالیفرنیا در رشته اصلی «مدیریت آموزشی» و دو رشته فرعی «برنامه ریزی درسی» و «مبانی تعلیم و تربیت»، به عنوان دانشجوی ممتاز دوره دکتری در سال ۱۳۶۰، فارغ التحصیل شد و چون شاگرد اوّل بود، طبق ضوابط دانشگاهی، بلافاصله به عضویت هیأت علمی آن

گردهمایی تربیتی و فرهنگی داشته است.

به نظر ایشان: تعلیم و تربیت، عبارت از شکوفایی استعدادها و احیای فطرت پاک انسان و مهار عوامل بازدارنده در مسیر خلق و در مدار خالق با روشی متعادل جهت رشد انسانی متعادل است. در این جریان، معلّم، حامی رشد فراگیر و هدایت کننده جریان تعلیم و تربیت است. بنابراین، نباید فقط مدرّس کتاب باشد؛ بلکه باید خود کتاب تربیت باشد. کلاس درس، باید کارگاه هم اندیشی جهت تولید اندیشه و فکر و آموزشگاه و دانشگاه نیز کارگاه رشد متعادل فراگیر در تمام ابعاد وجود باشد و به واقع بهترین الگو برای این موضوع، حدیث امام صادق (ع) است که: «زکاء العلم نشره» می باشند.

همسر دکتر بهارستان، بانویی است فرهنگی که دبیر قرآن و دینی مدارس یزد است و دو پسرش، یکی پزشک است و دیگری قاضی و حقوق دان. بدین ترتیب، موفقیت دکتر بهارستان در خانواده و تربیت فرزندان، جلوه ای از توفیق و تلاشش در تعلیم و تربیت شاگردان و دانشجویان است که در خانواده بزرگ جامعه ایران اسلامی پراکنده اند و همگی هنگام بهره گیری از آموخته هایشان از استاد دکتر بهارستان بخوبی یاد می کنند.

دکتر جلیل بهارستان

متولد: ۱۳۱۶ هـ. ش

مدرک: دکترای مدیریت آموزشی

دانشگاه: پاسیفیک کالیفرنیا، آمریکا

۵۰ سال تدریس در مراکز آموزشی و دانشگاه های کشور

استاد دانشگاه یزد

شخصیت علمی فرهنگی نمونه استان یزد در سال ۱۳۸۱

عضو شوراهای: فرهنگ عمومی، آموزشی و پژوهشی

سازمان های: صدا و سیما - دانشگاه علوم پزشکی - آموزش و

پرورش و فنی و حرفه ای.

هو الفّاحُ العَلیم

اللهم صلّ علی محمد و آل محمد

مباحثی از مدیریت اسلامی

پیشگفتار

فرهنگ اقوام و ملّت ها عبارت است از مجموعه نظام مند ارزش ها و هنجارها که موجب پیدایش رفتارهای اجتماعی و شیوه زندگی ملل مختلف می شود و شخصیت فردی و اجتماعی انسانها که خود موجب رفتار اجتماعی و نحوه زندگی آنان است معلول همین ارزش ها و هنجارها می باشد. ریشه درخت فرهنگ، «ارزش ها» و تنه آن «هنجارها» و شاخ و برگ آن «شخصیت فردی و اجتماعی انسانها» و میوه آن «رفتار اجتماعی» و «شیوه زندگی» ملّت هاست. ارزش ها نیز مبتنی بر باورها هستند و اعتقادات مبتنی است بر شناخت و آگاهی های انسانها. به عبارت دیگر، نوع دانش انسانها نوع بینش آنان و درجه بینش انسانها نوع نگرش و منش آنان و ویژگی منش انسانها نوع روش زندگی و رفتار اجتماعی آنان که همان فرهنگ و یا به تعبیر دیگر شخصیت فردی و

اجتماعی آنان است شکل می‌گیرد.

دین عبارت است از مجموعه‌ای از عقاید که محور آنها را خدا و ماورای طبیعت تشکیل می‌دهد، به اضافه سلسله‌ای از ارزش‌ها و احکام و دستورالعمل‌های متناسب با آن عقاید. در مقام تشبیه، می‌توان دین را به درختی تشبیه کرد که ریشه‌اش را عقاید و تنه‌اش را ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی و شاخ و برگ‌هایش را قوانین و احکام عملی و میوه آن برنامه سعادت دنیا و آخرت است که به فرموده پیغمبر اکرم (ص): «وَأَلْقَدَ جَنَّتُكُمْ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» (مصباح یزدی، ۱۳۷۱، ص ۱۵).

«مدیریت اسلامی» عبارت است از تدبیر و هدایت امور سازمان براساس معیارها و ارزش‌های اسلامی در جهت کشف استعدادها و استفاده مطلوب از امکانات به منظور تحقق اهداف به حق سازمان و رشد و تعالی افراد سازمان. ریشه درخت مدیریت اسلامی جهان‌بینی توحیدی و ارزش‌های اسلامی و تنه آن مکاتب و نظریات صحیح مدیریت و شاخ و برگ آن تکنولوژی و فناوری اطلاعات صحیح و میوه آن رفتار و سلوک اسلامی مدیران است.

مدیریت را در اسلام می‌توان در دو بخش مدیریت اسلامی و مدیریت مسلمانان مطالعه نمود. مدیریت اسلامی را نیز می‌توان در دو بخش نظری (حکمت نظری) و بخش عملی (سیاست عملی) مورد بررسی قرار داد. در بخش نظری، معنای مدیریت را می‌توان از آیات و رهنمودهای قرآن کریم بطور مستقیم و غیرمستقیم دریافت و همچنین، از احادیث و متون روایی موثق که مکمل و مفسر قرآن مجید است برداشت نمود، و در بخش عملی، از سیره اولیای دین، مخصوصاً شخص رسول اکرم اسلام (ص) و امیر مؤمنان علی علیه السلام و سایر معصومین سلام الله علیهم، می‌توان شیوه عملی مدیریت اسلامی را ادراک نمود.

مدیریت مسلمانان را می‌توان از طریق یک پژوهش تاریخی پیرامون شیوه‌های مدیریت مدیران مسلمان بررسی نمود و مدیریت مدیران مسلمان نیز باید براساس سیره اولیاء دین مبین اسلام انجام گرفته باشد که غالباً چنین نیست.

این کتاب دارای چهار فصل است که عبارتند از:

فصل اول، مبادی مدیریت اسلامی که دارای این مطالب است: سابقه مدیریت، ضرورت مدیریت، مفهوم مدیریت، هدف مدیریت و ماهیت مدیریت.

فصل دوم، مبانی مدیریت اسلامی: با توجه به اینکه مدیریت تبیین رفتار انسان در سازمان است و رفتار انسان تابعی است از اعتقادات، ارزش‌ها، اهداف، انگیزه‌ها و نیازهای وی؛ بنابراین، شایسته است که تحت عنوان مبانی مدیریت اسلامی این مطالب مورد بررسی قرار گیرد: ۱- رفتار انسان ۲- جهان‌بینی توحیدی، ایدئولوژی و ارزش‌های اسلامی. ۳- اهداف انسان. ۴- انگیزه‌ها و نیازهای انسان. ۵- معرفی انسان از دیدگاه اسلام. ۶- معرفی سازمان از دیدگاه اسلام و سرانجام اصول مدیریت اسلامی.

فصل سوم، خصایص و وظایف مدیران اسلامی

فصل چهارم، مقایسه مدیریت اسلامی و مدیریت متداول.

از آنجا که بحث مفهوم مدیریت اسلامی و اهداف، ماهیت، مبانی، اصول و وظایف مدیریت اسلامی کاملاً شفاف و روشن نیست، بنابراین، برداشت و سلیقه نگارنده در تفکیک این مطالب دخالت داشته است و امکان خطای تعبیر و تفسیر در جهت انفکاک مباحث وجود دارد؛ لذا مستدعی است صاحب‌نظرانی که فرصت مطالعه برایشان فراهم شده است با راهنمایی‌های اندیشمندانه خود نگارنده را مرهون عنایت خویش قرار دهند.

باید یادآور شویم که منظور از مفهوم مدیریت اسلامی عبارت است از ارائه تعریفی جامع و مانع از مدیریت اسلامی و منظور از اهداف، نتایج به حق و مطلوبی است که مبتنی بر موازین و ارزش‌های اسلامی باشد. در تبیین ماهیت مدیریت اسلامی باید گفت ویژگی‌های با لذات مدیریت که باید در فعل و عمل مدیران متجلی و متبلور گردد. منظور از مبانی آن چیزهای اساسی است که به عنوان بنیاد، اساس و زیربنای مدیریت اسلامی مطرح است.

اصول مدیریت اسلامی که خود در زمره مبانی است، عبارتند از: تکیه‌گاههای نظری که راهنمای اندیشه مدیران در حل مسائل مدیریت بوده و ملاک و معیار عمل و رفتار مدیران اسلامی در سازمان‌ها واقع می‌شود.

وظایف مدیریت عبارت است از تکالیف، دستورالعمل‌ها و شرح وظایف مدیران اسلامی که مبتنی است بر احکام الهی، موازین شرعی و قوانین عرفی جامعه.

در اینجا بر خود فرض می‌دانم که اولاً از جناب آقای حاج میرزا محمد کاظمینی، این صاحب منصب فرهنگی اصیل، سپاسگزاری نمایم که چاپ و انتشار این اثر را در بنیاد فرهنگی - پژوهشی ریحانه الرسول (س) یزد تقبّل فرمودند؛ ثانیاً جا دارد تشکر ویژه و سپاسگزاری عمیق داشته باشم از ویراستار فاضل و متعهد جناب آقای دکتر سید محمود الهام‌بخش عضو هیأت علمی دانشکده زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد؛ همچنین از حجه الاسلام جناب آقای دکتر سید محمد موسوی زاده به خاطر ارشادات اثر بخش ایشان سپاسگزاری نمایم، و نیز از استاد فرزانه و با اخلاص جناب آقای محمدرضا شایق به دلیل راهنمایی‌های خردمندانه و دلسوزانه ایشان تشکر خاص داشته باشم. و در پایان از سرکار خانم لیلی رضائی که

با محبت فراوان و کوشش مستمر زحمت تایپ رایانه‌ای آن را بر عهده داشته‌اند کمال تشکر و قدردانی به عمل آورم.

در پایان، باید یادآور شوم افرادی را که مبادرت به تألیف مدیریت اسلامی نموده‌اند، می‌توان به چهار گروه تقسیم نمود: گروه اول، افرادی هستند که هم اسلام شناس هستند و هم آگاهی لازم از علم مدیریت دارند. گروه دوم، افرادی هستند که اسلام شناس هستند، لیکن آگاهی لازم از علم مدیریت ندارند. گروه سوم، افرادی هستند که آشنا به علم مدیریت هستند ولی اسلام را کامل نمی‌شناسند. گروه چهارم، افرادی هستند که نه اسلام شناس هستند و نه آگاهی لازم از علم مدیریت دارند. اینجانب با بضاعت مزجات در هر دو زمینه و با انگیزه زیاد و با توکل به خداوند متعال، مباحثی از مدیریت اسلامی را گردآوری نموده و بابی از مباحث علمی - تخصصی در این زمینه گشوده است. امید است که مورد عنایت پروردگار متعال قرار گرفته باشد.

و من الله توفیق

منابع و مآخذ

- قرآن کریم.
- ابطحی، سیدحسین (۱۳۷۳). مدیریت منابع انسانی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- استیفن رابینز، ترجمه الوانی و دانایی فرد (۱۳۷۶). تئوری سازمان. تهران: انتشارات صفار.
- افندی حسن، محمد (۱۳۷۶). نگرش توحیدی در مدیریت. تهران: سازمان امور اداری و استخدامی کشور.
- ایران نژاد، مهدی و ساسان گهر، پرویز (۱۳۷۱). سازمان و مدیریت از تئوری تا عمل. تهران: انتشارات مؤسسه بانکداری ایران.
- آشفته تهرانی، امیر (۱۳۸۵). روابط انسانی در مدیریت. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.
- آمدی (۱۳۴۸). غررالحکم. ترجمه محمدعلی انصاری، جلد ۱ و ۲. بیروت: مؤسسه الاعلمی المطبوعات.
- آنتونی، رابرت و دیگران، ترجمه محمدنقی ضیائی بیگدلی (۱۳۷۲). نظام‌های کنترل مدیریت. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- آیت‌الله شیرازی، حاج سیدمحمد، ترجمه استاد علی کاظمی (۱۳۴۸). نقش مدیریت در پیشرفت ملت‌ها. کربلا: انتشارات المقدسه.

- ابراهیمی، محمد (۱۳۷۷). انتخاب همسر. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- ابراهیمی، محمد حسین (۱۳۷۹). مدیریت اسلامی. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- ابن التراب، مریم (۱۳۸۱). حقوق زنان در خانواده. تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء.
- البرو، مارتین، ترجمه صادقپور، ابوالفضل و بهزادی، حبیب‌الله (۱۳۶۵). بوروکراسی در هفت مفهوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- احسان بخش، صادق (۱۳۷۴). نقش دین در خانواده. تهران: انتشارات اسلامی.
- احمدیان، ابراهیم (۱۳۸۵). ترجمه نهج الفصاحه. قم: انتشارات گلستان ادب.
- اختری، عباسعلی (۱۳۶۹). مدیریت علمی مکتبی از دیدگاه اسلام. تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
- استادان طرح جامع آموزش خانواده (۱۳۷۸). جوان و تشکیل خانواده. تهران: انتشارات سازمان انجمن اولیاء و مربیان.
- اسداللهی، سید محمود (۱۳۷۶). زندگی اجتماعی از دیدگاه اسلام. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- اشرف سمنانی، غلامرضا (۱۳۶۴). تحلیلی از مدیریت اسلامی در پنج سال رهبری امام علی علیه السلام. تهران: انتشارات بعثت.
- افجه‌ای، سیدعلی اکبر (۱۳۶۹). مدیریت اسلامی. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- امینی، ابراهیم (۱۳۷۸). آیین همسر داری. تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- امینی، ابراهیم (۱۳۷۹). انتخاب همسر. جلد اول. تهران: انتشارات سازمان انجمن اولیاء و مربیان.

- امینی، ابراهیم (۱۳۸۰). انتخاب همسر. جلد دوم. تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- بابازاده، علی اکبر (۱۳۷۵). مسائل ازدواج و حقوق خانواده. تهران: انتشارات بدر.
- باقرالموسوی، محسن (۱۳۸۰). مدیریت و نظام اداری از دیدگاه امام علی. مشهد: آستان قدس رضوی.
- برتالانی، فون لودویگ، ترجمه پریانی، کیومرث (۱۳۶۶). نظریه عمومی سیستم‌ها. تهران: نشر تندر.
- برومند، زهرا (۱۳۷۴). مدیریت رفتار سازمانی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- بلیک و موتن، ترجمه توتونچیان، محمود (۱۳۳۵). شبکه مدیریت. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بهارستان، جلیل (۱۳۸۰). نکاتی درباره امر ازدواج. یزد: انتشارات بنیاد شهید انقلاب اسلامی استان یزد.
- بهارستان، جلیل (۱۳۸۱). مطالعه تطبیقی ارزشیابی در مدیریت اسلامی و مدیریت متداول. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره هجدهم، شماره دوم، پاییز ۱۳۸۱.
- بهارستان، جلیل (۱۳۸۳). مطالعه تطبیقی مدیریت اسلامی و مدیریت متداول. مجله مدرس، ویژه نامه مدیریت، دانشگاه تربیت مدرس، پاییز ۱۳۸۳.
- بهارستان، جلیل (۱۳۸۴). مباحث مدیریت. یزد: انتشارات جامعه تعلیمات اسلامی یزد.
- بهارستان، جلیل (۱۳۸۵). درسنامه انسان شناسی در اسلام. یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- بهاری، شهریار (۱۳۶۱). انسان شناسی و خودشناسی. تهران: انتشارات پویا.
- بهاری، شهریار (۱۳۶۴). انسان شناسی عملی. تهران: نشر ویس.

- بی‌آزار شیرازی، عبدالکریم (۱۳۶۶). رساله نوین، جلد ۲، مسائل اقتصادی، چاپ دوم، قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- پرهیزگار، کمال (۱۳۷۲). روابط انسانی در مدیریت. تهران: انتشارات آگاه.
- پرهیزگار، کمال (۱۳۷۳). مدیریت منابع انسانی. تهران: انتشارات دیدار.
- تاج آبادی، حسین (۱۳۷۲). انسان و علوم انسانی. نراق: انتشارات دانشگاه آزاد.
- تقوی دامغانی، سیدرضا (۱۳۶۹). نگرشی بر مدیریت اسلامی. چاپ دوم، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- تقی پورفر، ولی الله (۱۳۸۳). اصول مدیریت اسلامی و الگوهای آن. چاپ بیست و چهارم. تهران: ناشر مؤلف.
- تیلور، فردریک، ترجمه طوسی، محمدعلی (۱۳۶۹). اصول مدیریت علمی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- توانایان فرد، حسن (۱۳۶۵). مبانی مدیریت و مدیریت در اسلام. تهران: انتشارات الهام.
- ثلاثی، محسن (مترجم) (۱۳۸۲). انسان شناسی فرهنگی. تهران: انتشارات علمی.
- خرائی، ابی محمد (۱۳۵۴). تحف العقول، تهران: انتشارات کتابفروشی اسلامیة.
- جاسبی، عبدالله (۱۳۷۱). اصول و مبانی مدیریت. تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
- جاسبی، عبدالله (۱۳۸۰). مباحثی از مدیریت اسلامی (مجموعه مقالات) در دو جلد. تهران: مرکز انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- جعفری، محمد تقی (۱۳۴۴). آفرینش و انسان. قم: مرکز انتشارات دارالتبلیغ اسلامی.
- جعفری، محمد تقی (۱۳۶۰). ترجمه و تفسیر نهج البلاغه. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

- جمعی از علماء و دانشمندان (۱۳۷۲). مجموعه مقالات چهارمین سمینار بین‌المللی مدیریت اسلامی. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- جمعی از اساتید مدیریت (۱۳۷۸). دیدگاه‌های اسلام درباره مدیریت. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- جمعی از صاحب‌نظران (۱۳۷۱). ویژه نامه مجله مدیریت دولتی شماره‌های ۱۸، ۱۹ پاییز و زمستان ۱۳۷۱. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- چرچمن، وست چارلز، ترجمه اصلانی، رشید (۱۳۶۹). نظریه سیستم‌ها. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- چینیا، عبدالحسین (۱۳۸۱). انسان از خدا جدا نیست. تهران: انتشارات راستی نو.
- چینی‌فروش، غلامرضا (۱۳۸۳). نگرشی تحلیلی بر مبانی مدیریت اسلامی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- حایری شیرازی (۱۳۷۹). رمز دوام پیوند ازدواج آسمانی دو انسان. تهران: انتشارات پیام آزادی.
- حجازی، سیدجمال‌الدین (۱۳۷۰). ازدواج در نظام آفرینش. تهران: انتشارات دنیای کتاب.
- الحر العاملی، محمد بن الحسن (۱۳۷۸). وسایل الشیعه، باب نکاح، چاپ هفتم، تهران: انتشارات کتابچی.
- حسینی بهشتی، سید محمد (۱۳۸۳). ولایت، رهبری، روحانیت، تهران: نشر بقیه.
- حسینی سیاه‌پوش، سید محمود (۱۳۶۴). سیری کوتاه در مدیریت اسلامی. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- حسینی سیاه‌پوش، سید محمود (۱۳۶۵). مبانی مناسبات انسانی در مدیریت اسلامی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- حیدرالسادات دزفولی، سید کاظم (۱۳۶۰). صله رحم و اخلاق در خانواده از

- دیدگاه قرآن و اهل بیت (ع). تهران: انتشارات بی تا.
- خامنه‌ای، علی (۱۳۷۸). اخلاق کارگزاران در بیانات مقام معظم رهبری. تهران: انتشارات سازمان امور اداری و استخدامی کشور.
- خمینی، روح الله (۱۳۸۳). سیره نبوی. تهران: مؤسسه چاپ و نشر عروج.
- دشتی، محمد (۱۳۸۰). ترجمه نهج البلاغه، تهران: انتشارات پارسایان
- دلشادتهرانی، مصطفی (۱۳۸۳). سیره نبوی (منطق عملی). دفتر سوم، شیوه مدیریت. تهران: انتشارات دریا.
- دهقان، احمد (۱۳۸۰). مقام دختران در اسلام. قم: انتشارات لاهیجی.
- ذاکری، علی اکبر (۱۳۸۰). مدیریت و سیاست در فرمان امیرالمومنین به مالک اشتر. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- رجبی، محمود (۱۳۸۲). انسان شناسی. تهران: مرکز انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- رحمتی، بهزاد (۱۳۷۵). راهنمای ازدواج. تهران: انتشارات دنیای کتاب.
- رشیدپور، مجید (۱۳۷۳). تعادل و استحکام خانواده. تهران: انتشارات اطلاعات.
- رضائیان، وحید (۱۳۷۹). ریحانه خانه وحی از ولادت تا ازدواج. تهران: انتشارات نصایح.
- رضائیان، علی (۱۳۸۰). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات نگاه دانش.
- روح الامینی، محمود (۱۳۷۵). مبانی انسان شناسی. تهران: انتشارات عطار.
- سادات، محمدعلی (۱۳۷۹). راهنمای همسران جوان. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (۱۳۸۲). اخلاق کارگزاران. تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی.
- ساعدی، مهدی (۱۳۶۹). رشد متعادل و نامتعادل در توسعه اقتصادی. مجله اقتصادی مدیریت، شماره ۵.

- سعادت، اسفندیار (۱۳۸۱). مدیریت منابع انسانی. تهران: انتشارات سمت.
- سلطانی، علی (۱۳۸۰). مدیریت اسلامی (درسنامه). یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- سیدجوادین، سیدرضا (۱۳۸۲). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات نگاه دانش.
- شاملو، سعید (۱۳۶۶). بهداشت روانی. تهران: انتشارات رشد.
- شریعتی، دکترعلی (۱۳۸۱). انسان بی خود. تهران: انتشارات قلم
- شریعتی، علی. انسان و اسلام. از انتشارات انجمن اسلامی دانشجویان دانشکده نفت آبادان.
- شریف قریشی، باقر (۱۳۷۷). نظام خانواده در اسلام. تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- شمس الدینی، سیدمهدی (۱۳۷۵). انتخاب همسر و ازدواج. تهران: انتشارات شفق.
- شهید بهشتی، محمد (۱۳۶۰). فلسفه و شناخت الهی. قم: انتشارات قیام.
- صادقی، عطیه (۱۳۷۹). جوان و ازدواج. تهران: انتشارات نسیم حیات.
- صادقپور، ابوالفضل و مقدس، جلال (۱۳۶۶). نظریه‌های جدید سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات فروردین.
- صافی، احمد (۱۳۷۵). خانواده متعادل. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- صدر، سیدمحمدباقر (۱۳۵۹). تئوری شناخت. تهران: نشر کوکب.
- صدری، سیدضیاءالدین (۱۳۷۰). آینه ازدواج و روابط همسران. تهران: انتشارات سازمان اولیاء و مربیان.
- طاهری، ابوالقاسم (۱۳۸۱). انسان شناسی از دیدگاه نهج البلاغه. قم: انتشارات مشهور.
- طاهری، حبیب اله (۱۳۶۱). شناخت شناسی. قم: مؤسسه راه حق.
- طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۳۷۱). انسان از آغاز تا انجام. تهران: انتشارات الزهراء.

- طیب، مهدی (۱۳۷۹). مدیریت اسلامی. تهران: نشر سفینه.
- ظهیری، علی اصغر (۱۳۷۹). برای دختران. تهران: انتشارات روحانی.
- عسکری، اصغر و کمالی، محمدشریف (۱۳۷۸). انسان شناسی عمومی. تهران: انتشارات سمت.
- عطاران طوسی، علی اصغر (۱۳۸۴). نقش و حقوق کارکنان در سازمان‌ها از دیدگاه امام علی (ع). قم: مؤسسه بوستان کتاب.
- علاقه بند، علی (۱۳۷۵). مدیریت عمومی. تهران: نشر روان.
- علی آبادی، علیرضا (۱۳۷۲). مدیران جامعه اسلامی. تهران: نشر رامین.
- عزیزاده، محمدجواد (۱۳۷۷). قرآن و مدیریت راستین. مشهد: انتشارات رستگار.
- عناقه، عبدالرحیم (۱۳۸۱). در آمدی بر مدیریت اسلامی. اصفهان: انتشارات غزل.
- غضنفری، علی (۱۳۸۰). ازدواج و آداب زناشویی در اسلام. قم: انتشارات لاهیجی.
- فادن، برنارمک (۱۳۷۲). بلوغ و ازدواج ترجمه مهرداد مهرین. تهران: انتشارات گیتی.
- فرشاد، مهدی (۱۳۶۲). نگرش سیستمی. تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.
- فرهادیان، رضا (۱۳۷۸). مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و احادیث. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- فنایی، محمد (۱۳۷۸). منزلت زن در اندیشه اسلامی. قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- فیضی، طاهره (۱۳۷۴). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- قائمی، علی (۱۳۶۵). خانواده و مسائل همسران. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

- قائمی، علی (۱۳۷۵). نظام حیات در اسلام. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- قرائتی، محسن (۱۳۸۵). سیره پیامبر اکرم (ص) با نگاهی به قرآن کریم. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- قربانی، زین العابدین (۱۳۵۴). فلسفه آفرینش انسان. قم: مرکز انتشارات دارالتبلیغ اسلامی.
- قرچه داغی، مهدی (۱۳۷۵). استرس و خانواده سالم. تهران: انتشارات البرز.
- قلی زاده، فرض الله (۱۳۷۸). ازدواج پیوند مقدس. تهران: انتشارات نسیم حیات.
- قوامی، سیدصمصام‌الدین (۱۳۷۶). مدیریت از منظر کتاب و سنت. قم: انتشارات دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری.
- قوچانی، محمود (۱۳۷۴). فرمان حکومتی پیرامون مدیریت. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- کاشانی، مجتبی (۱۳۸۲). نقش دل در مدیریت. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- کاظمی خلخالی، زین العابدین (۱۳۶۵). زناشویی راز خوشبختی. تهران: انتشارات محمد.
- کل، جی، ای، ترجمه شورینی، خلیلی (۱۳۷۴). تئوری‌ها و فرایندهای مدیریت. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- کلینی، ابی جعفر محمد (۱۳۶۵). اصول کافی. جلد دوم، تهران: انتشارات دارالکتب اسلامی.
- کمالی، سیدعلی (۱۳۷۵). قرآن و مقام زن. تهران: انتشارات اسوه.
- کیا، منوچهر (۱۳۷۳). تئوری‌های مدیریت و مدل‌های سازمان. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- گرامی، غلامحسین (۱۳۸۴). انسان در اسلام. تهران: دفتر نشر معارف اسلامی.

- گرامی، محمدعلی (۱۳۷۲). فلسفه شناخت. تهران: انتشارات امید.
- متقی هندی، علاءالدین (۱۳۷۸). کنز العمال. جلد دوم، بیروت: انتشارات دارالکتب العلمیه.
- المجلسی، محمدباقر (۱۳۶۰). بحار الانوار، مصحح محمدباقر بهبودی، باب ایمان و صفات مومن. تهران: دارالکتب اسلامی.
- محسن پور، بهرام (۱۳۶۸). هفت نظریه درباره طبیعت انسان. تهران: انتشارات رشد.
- محمدزاده، عباس و آرمن مهرروزان (۱۳۷۵). رفتار سازمانی و نگرش اقتضایی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- محمدی ری شهری (۱۳۵۹). فلسفه امامت و رهبری. قم: انتشارات اسلامی.
- محمدی ری شهری (۱۳۷۲). اخلاق مدیریت در اسلام. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- محمدی عراقی، محمود (۱۳۶۲). خلقت انسان از نظر قرآن. قم: انتشارات شفق.
- محمدی، محمد (۱۳۷۲). راهی بسوی شناخت. تهران: انتشارات هادی.
- محمدی، محمد (۱۳۷۲). از دواج آسان و شیوه همسر داری. تهران: انتشارات بدر.
- مشایخی، محمد (۱۳۶۵). سازمان و اداره آموزش و پرورش. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت معلم.
- مشایخی راد، شهاب الدین (۱۳۸۰). مجموعه مقالات تعلیم و تربیت دینی. قم: انتشارات پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- مشرف جوادی، محمدحسین (۱۳۷۸). اصول و متون مدیریت در اسلام. همدان: انتشارات نور علم.
- مشکینی، علی (۱۳۷۱). از دواج در اسلام. تهران: انتشارات یاس
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۴). خودشناسی برای خودسازی. تهران: مرکز انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۴). خداشناسی، انسان شناسی. تهران: مرکز انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸). حکومت اسلامی و ولایت فقیه. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۹). پیش نیازهای مدیریت اسلامی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- مصطفوی، سیدجواد (۱۳۶۴). بهداشت خانواده. تهران: انتشارات دارالفکر.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۵). جهان بینی توحیدی. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۵). امامت و رهبری. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۵). امدادهای غیبی. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۲). سرنوشت از دیدگاه قرآن. قم: انتشارات شفق.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۲). فطرت. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۵). انسان در قرآن. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۹). مسئله شناخت. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۴). انسان کامل. تهران: انتشارات صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۸). نظام حقوق زن در اسلام. تهران: انتشارات صدرا.
- مظاهری، حسین (۱۳۶۸). خانواده در اسلام. تهران: انتشارات شفق.
- مظاهری، حسین (۱۳۷۰). اخلاق در خانه. قم: انتشارات دارالعلم.
- مظاهری، علی اکبر (۱۳۷۵). جوانان و انتخابات همسر. تهران: انتشارات نسیم حیات.
- مظفریان، منوچهر (۱۳۶۲). رهبری و مدیریت در اسلام. تهران: مؤسسه مطبوعاتی عطائی.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۵). مشکلات جنسی جوانان. تهران: انتشارات نسیم حیات.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۶۸). مدیریت و فرماندهی در اسلام. قم: انتشارات هدف.

- مهابادی راد، ناهید (۱۳۷۱). روان شناسی ازدواج. تهران: انتشارات حافظ.
- موسوی زاده، دکتر سید محمد (۱۳۸۴). اسلام و اعتدال یا حد وسط میان افراط و تفریط. یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- نایلی، محمد علی (۱۳۷۳). انگیزش در سازمان‌ها. اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.
- نبوی، محمد حسن (۱۳۸۵). مدیریت اسلامی. چاپ دهم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، مؤسسه بوستان کتاب.
- نصری، عبدالله (۱۳۶۳). سیمای انسان کامل از دیدگاه مکاتب. تهران: جهاد دانشگاهی.
- نصری، عبدالله (۱۳۶۳). فلسفه آفرینش. تهران: جهاد دانشگاهی.
- نصری، عبدالله (۱۳۶۸). انسان از دیدگاه اسلام. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- نصری، عبدالله (۱۳۷۲). مبانی انسان شناسی در قرآن. تهران: انتشارات فیض کاشانی.
- نراقی، ملا احمد (۱۳۶۲). معراج السعاده. تهران: انتشارات رشیدی.
- نراقی، مهدی ابن ابی ذر، ترجمه مجتبوی، سید جلال (۱۳۷۵). رفتار سازمانی و نگرش اقتضایی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- نوری طبرسی، میرزا حسین (۱۳۵۴). مستدرک الوسایل. چاپ سوم. بیروت: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث.
- همایونی، علویه (۱۳۷۱). زن مظهر خلاقیت الله. اصفهان: انتشارات نشاط.
- هیأت علمی کنگره نهج البلاغه (۱۳۷۱). دیپاچه‌ای بر مدیریت اسلامی. تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
- واعظی، احمد (۱۳۸۲). انسان از دیدگاه اسلام. تهران: انتشارات سمت.

دکتر جلیل بهارستان

متولد: ۱۳۱۶ هـ ش

مدرک: دکترای مدیریت آموزشی

دانشگاه: پاسیفیک کالیفرنیا آمریکا

۵۰ سال تدریس در مراکز آموزشی و

دانشگاه های کشور

عضو هیأت علمی دانشگاه یزد

شخصیت علمی، فرهنگی نمونه استان یزد

در سال ۱۳۸۱

عضو شوراهای: فرهنگ عمومی، آموزش و

پژوهش سازمان های: صدا و سیما، دانشگاه

علوم پزشکی، فنی و حرفه ای و شورای

آموزش و پرورش استان یزد

Discussions of
**ISLAMIC
ADMINISTRATION**

Dr. Jalil Baharestan

Faculty of Yazd university

ISBN 964-8009-49-1

9 789648 009491

